

Valimisprogramm rektori valimistele

Raul Eamets

Üldine kontekst, millega lähitulevikus tuleb arvestada

Poliitiline olukord Eestis laseb eeldada, et üldist ja kõikehõlmavat tasulist kõrgharidust lähitulevikus ei kehtestata. Pigem valitseb erakondadeülene arusaamine, et suurendada tuleb riigipoolset kõrghariduse rahastamist. Praegu on meil olemas erakondade lubadused, et kõrghariduse rahastamist suurendatakse 15% aastas järgmise nelja aasta jooksul ning et teadusrahastuse maht jõuab 1%-ni SKP-st. Rektor peab suhtlema nii avaliku sektori kui ka erasektori esindajatega ja jälgima, et lubadused ka realiseeruksid.

Osa erakondade arvates õpetame liiga palju välismaalasi tasuta ja nende hariduse eest maksab Eesti maksumaksja. Kriitikat on kuulda ka selle kohta, et kõrgharidus muutub ingliskeelseks. Tegelikult on see väga tõsine teema eelkõige doktoriõppes.

Rahvusvahelised suunad kõrghariduses (Uku Varblane, Arenguseire Keskus)

- Tehnoloogia areng on põhjalikult muutmas tööturгу ja vajaminevaid oskusi (ühiskonna ootused ülikoolile muutuvad suuremaks, nõudlikkus kasvab).
- Ootused kõrghariduses õpetatavale on muutumas (paindlikud õppevormid, lühem õppekava, rakendatavusele orienteeritus).
- Õppetöö muutub järjest isikupärasemaks, individuaalsed õpirajad hakkavad muutuma normiks (paindlikkus õppekavades ja õppevormides).
- Õpikeskkond kujuneb mitmetahuliselt rahvusvaheliseks (õpetamise hea kvaliteet, ajakohased õppemeetodid, õppejõudude pidev enesearendamine).

Nendele suundadele toetudes saab öelda, et üldpädevused ja nende õpetamine muutuvad olulisemaks, sest inimesed liiguvad järjest enam erialade vahel. Hariduse omandamise aeg on pikenenud, magistriskraad omandatakse sageli töö kõrvalt ja seda tehakse elukaare jooksul korduvalt. Sagenenud on liikumine eri haridustasemetete vahel: näiteks omandatakse kutsekoolis eriala pärast kõrghariduse saamist või vastupidi. Töökohta vahetatakse üha sagedamini ja seejuures liigutakse ka tegevus- ja isegi erialade vahel.

Räägitud on kõrghariduse konsolideerimisest, mille tahe peab tulema kõrgkoolidelt endalt ja peaks olema vabatahtlik.

Ülikoolidele heidetakse ette, et nad teevad ettevõtetega liiga vähe koostööd. Teaduse rahastamise pendel on liikumas alusuuringutelt rakendusuuringutele, suur osa konkurentsipõhisest rahast liigub praegu ettevõtetele. Eesmärk on tasakaal taastada.

Minu eesmärgid rektorina

1. Ülikooli ja rektori roll ühiskonnas on suurenenud.

Ülikool peab olema rohkem näoga ühiskonna poolenii olulistel teemadel eestkõnelejana kui ka kõrghariduse ja teaduse ning teadusliku maailmapildi väärtustajana. Tuleb jälgida, et senised poliitilised otsused (1% SKP-st teadusrahastust ja 15% kasv kõrghariduse rahastuses järgmise nelja aasta jooksul) ka ellu viiakse. Eesmärk on teaduse püsirahastuse (baasfinantseerimise) osakaalu suurendada.

Rektor peab lisaks tegevusele kollektiivsetes kogudes rääkima arvamusiidrina kaasa ühiskondlikel teemadel ja seisma riigi tasandil selle eest, et üliõpilastele tekiks inimväärset

elamist võimaldav riiklik õppelaenusüsteem koos soodsate intressidega. Hoolimata eri õppevormidest ja paindlikkusest ei tohi teha hinnaalandust õpetamise kvaliteedis.

2. Rektoraadi liikmete vastutusalad ja rollid on selgemad.

Tuleb liikuda selle poole, et rektoraadis kasvaks prorektorite arv ja väheneks vastutusalade juhtide arv. See tähendab kahe uue prorektori ametikoha loomist koos selgepiiriliste vastutusvaldkondadega, rektoraadi büroo funktsioonide täpsustamist ning vastutusalajuhtide kohustuste ja rollide tasakaalustamist. Tulemuseks peab olema otsuste parem läbipaistvus ja kommunikatsioon. Täpsustamist vajab veel tugiüksuste paiknemine eri vastutusvaldkondades. Allüksused ja töörühmad peaksid saama suuremat keskset tuge ka rahvusvaheliste projektide juhtimisel.

3. Õpe on paindlikum ja mitmekesisem.

Praegu õpib sessioonõppes või osakoormusega 30% ülikooli tudengitest. Magistriõppes on see osakaal 50%, kokku kahel õppetasandil ligi 4000 üliõpilast. Eri õppevormid (mikrokraadid, üheaastased magistriõppekavad, sessioonõpe) peavad võimaldama traditsioonilise 3+2-süsteemi kõrval ka elukestvat õpet. Inimene peab saama siseneda kõrgharidussüsteemi igal eluetapil, et oma oskusi ja teadmisi täiendada. Paindlikumad õppevormid ei tähenda automaatselt tasulist kõrgharidust. Paindlike õppevormide pakkumisel tuleb arvestada valdkondlike eripäradega: mikrokraadide skeem ei sobi ühtviisi kõikidele valdkondadele. Suurenema peab erialadevaheline õpe ja õpetamine.

4. Teadusrahastus peab toetama vahendite võimendust.

Teadusrahastuse üldine põhimõte peab olema see, et ülikool investeerib lisaks nendesse kohtadesse, kus on näha võimenduse efekti. Grandikeskus on hea näide. Üksus on ümberstruktureeritud ja pandud uutal alustel tööle, see on omakorda aidanud kaasa edukate taotluste kirjutamisele. Lisaks tugiüksuste parendamisele on tähtis ka uute ülikooli rahastusel põhinevate toetuste väljatöötamine. Pikem eesmärk on riigi tasandil püsirahastuse ja konkurentsipõhise rahastuse proportsioonide muutmine. Ülikooli eesmärk võiks olla liikuda 50% püsirahastuse ja 50% konkurentsirahastuse suunas, mis looks teadlastele töökohakindluse. Peale selle looks see lisavõimalused noorte teadlaste grantide süsteemile, teadustaristu rahastamisele ja töötajate (teadurite) palgatõusule. Samuti tuleb riigi tasandil rõhutada alusuuringute tegemise vajadust.

5. Töötajad ja üliõpilased tunnevad ennast väärtustatuna.

Ülikooli töötajate töötasu peab märkimisväärselt tõusma ning ülikooli liikmeid ümbritsev töökeskkond ja -tingimused peavad paranema igas valdkonnas. Riigi rahastuse suurendamine ja teadusraha jaotamise proportsioonide muutmine koos eraraha kaasamise suurenemisega peab võimaldama keskmiselt kuni 75% palgatõusu kõigil ametikohtadel. See tuleb saavutada järgmise viie aasta jooksul.

Ülikool peab muutuma atraktiivseks tööandjaks, kes arvestab töötajate ootustega. Töökoormuse parema jaotuse abil peab vältima läbipõlemist, samuti tuleb vähendada palga ebaõiglust. Riigi tasandil on vaja toetada tudengite rahastuse suurendamist nii uuenenud õppelaenu kui ka suurenenud toimetulekutoetuste ning tulemusstipendiumite kaudu.